

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

STEVNS KLINT OG HØJERUP KIRKE

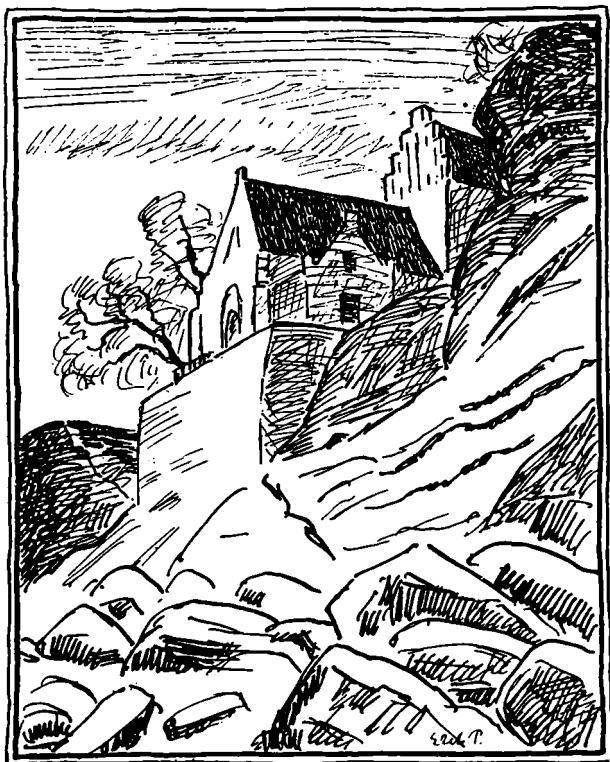
AF
MARIUS C. SKAR

I KOMMISSION HOS
JENS H. CHRISTENSENS BOGHANDEL
I. M. LANG - STOREHEDINGE

STEVNS KLINT OG HØJERUP KIRKE

AF
MARIUS C. SKAR

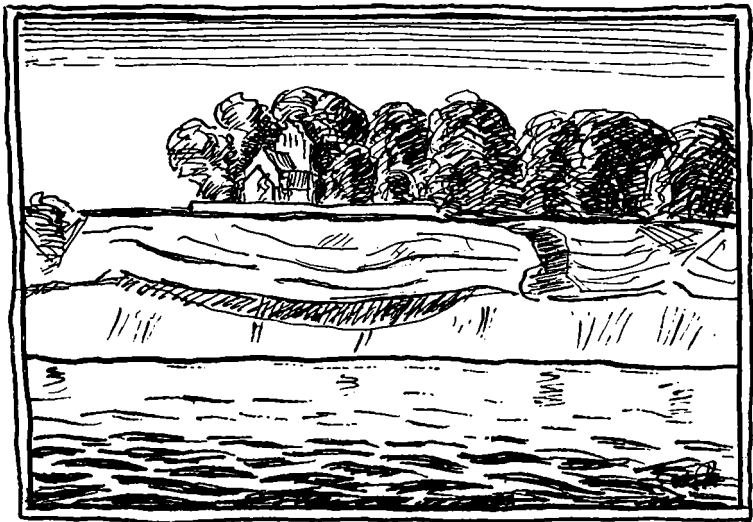
I KOMMISSION HOS
JENS H. CHRISTENSENS BOGHANDEL
I. M. LANG - STOREHEDINGE

Stevns klint og Højerup kirke besøges hvert år af mange tusinde mennesker, fra alle landets egne og fra fremmede lande. For de fleste er det en oplevelse, som de sent vil glemme. Det er for dem, denne lille bog er skrevet. Det er ikke en vejledning, og den gør heller ikke krav på at være en fyldig historisk redegørelse. Den skal blot være en håndsrækning til dem, der gerne vil vide lidt om det, de har set, en hjælp til at fastholde indtrykkene og til senere at mindes et ejendommeligt stykke dansk natur og den kønne gamle kirke derude på klintens rand.

Billederne af klinten er alle fra kirkens nærhed, undtagen et enkelt. Omslagstegning og vignetter er tegnet af kunstneren Erik Petersen.

Stevns højskole, i Marts 1929.

MARIUS C. SKAR.

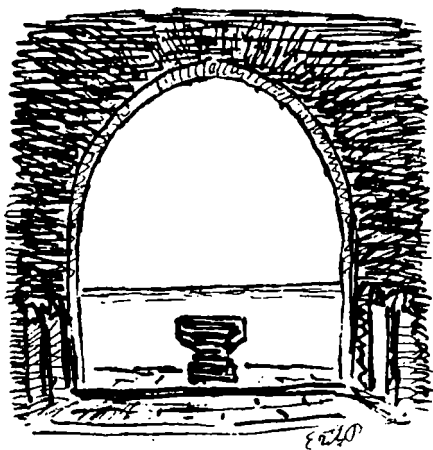

Den 16. Marts 1928 styrtede Stevns klint ud for Højerup kirke i havet og tog kirkens kor med sig i faldet. Kun nogle få mennesker så det, men skredet gav genlyd ud over hele landet. For alle danske kender Stevns klint og Højerup kirke. Hvert barn har set billeder af den kønne kirke på den stejle klint og hørt sagnet om, hvordan den gamle kirke hver julenat rykker et hanefjed ind i landet. Nu kom skredet og kaldte minderne frem. Kirken og klinten skred ind i vore tanker og vi standsede et øjeblik i vort hverdagsvirke. Vi blev stille som altid, når vi står overfor naturens vældige værk. Men her blev vi især grebne, fordi en kirke reves med i faldet. En mægtig hånd strøg ud, hvad menneskehænder for århundreder siden byggede op. Tidernes bog åbnedes for os, og tankerne gik tilbage til år og slægter, som forlængst er sunket i graven.

Men skredet blev da navnlig en gribende oplevelse for stevnsboerne og dem, der er nærmest knyttet til klinten og kirken. For dem er Højerup kirke jo gudshuset, hvor slægtled efter slægtled har søgt hen i sorg og i glæde, i trange tider og i feststunder. Her inde i det jævne danske kirkehus har de siddet, mænd og kvinder, unge og gamle med blikket vendt mod koret deroppe.

Og i særlige højtidsstunder er de søgt også dær op, har slået kreds om døbefonten og rakt deres små børn frem mod Gud, at de måtte få hans velsignelse, har knælet ydmygt foran alterbordet og fået del i Guds gaver til hans børn. Ja, her ind under det lave kirketag er børnene blevet båret på den første store rejse, og her ind blev de båret igen på den sidste færd, når livsvandringen var slut. Her har ordet lydt, her er der truet og trøstet, sunget og grædt gennem århundrederne.

Nu skred klinten. En tidlig vårmorgen, endnu før dagen var vågnet til nyt liv, gled den store kalkblok ud i havet. Kirkens kor fulgte med på rejsen ned i dybet. Et øjeblik, og bølgerne strøg ind over de stene som i århundreder havde stået som kirke-
mur deroppe på skrænten. Men i den åbne korbue stod døbe-
fonten med det blinkende blå hav bølgende frisk foran og straks
efter med vårsolens gyldne stråler over sig.

Stevns klint og Højerup kirke.

Efter Søren Abildgård.

„I blandt de steder her i landet, som formedelst nogen besynderlig mærkværdighed, i henseende til natur-historien, fortæner en omstændelig beskrivelse, kand med billighed Stevns klint i Sjælland og klinten paa Møen regnes for de betydeligste. Jeg har derfor umaget mig med at vandre igjennem begge disse steder, for at undersøge deres beskaffenhed, og paa det saadant ikke allene maatte være mig selv til underretning og fornøjelse, men ogsaa andre, saa leveres her for det første en beskrivelse over Stevns klint med hvilken jeg haaber nogenledes at kunde fornøye naturkyndighedens elskere, ja vel og at oplyse et eller andet i mineralogien og at lægge et antageligt stykke til fæderne-landets naturlige historie.« — Det er begyndelsen af »Beskrivelse over Stevns Klint og dens Mærkværdigheder«, der udkom i 1759. Det er en bog, der er bleven berømt ikke blot for sin udmærkede skildring af Stevns klint, men fordi det er det første geologiske værk om danske jordbundsforhold. Selv om man ikke er fagmand, kan man godt ogsaa den dag i dag ha »fornøjelse« af at læse den.

Efter Abildgårds beskrivelse er Stevns klint »et forbjerg eller rettere en mod Øster-søen temmelig høj og jevnstrygende landkant af Siøllands østlige side«. I alt er den ca. 15 km lang og når op til en højde af 40 meter. Det er nu hverken udstræk-

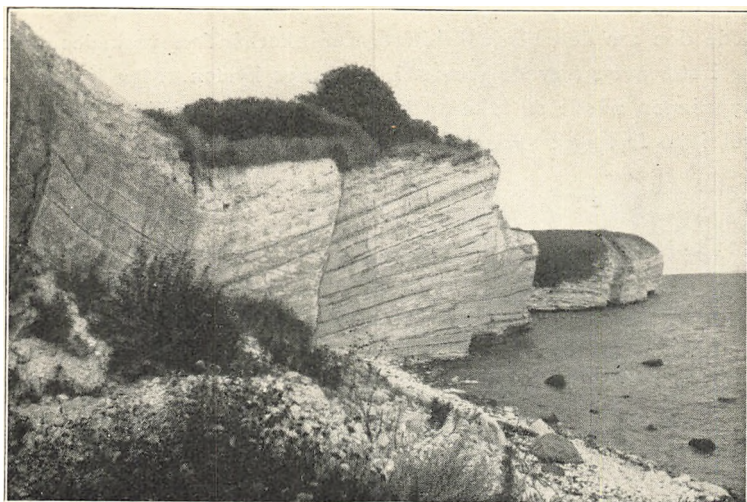
Udsigt fra lunden.

Fot. Johs. Andersens Eff., Storehedinge.

ningen eller højden, som har gjort klinten berømt. Men i denne skarpt afskårne strandkant ser man klarere end noget andet sted i landet, hvordan jordskorpen er dannet af forskellige lag. Klintens væg fortæller i kraftige linjer et afsnit af vor jords historie og stiller os ansigt til ansigt overfor naturkræfternes virksomhed, både den opbyggende og den nedbrydende. Klintens fod består af skrivekridt. Det når enkelte steder 10 m over havfladen. Hvor dybt det går ned under vides ikke. Men det er det samme kridtlag, som findes mange andre steder i landet, og sandsynligvis hviler hele Danmark undtagen Bornholm på denne vældige kridtgrund. Oven over skrivekridtet er der i klintens væg et tyndt lag ler, »fiskeler«, og derover et noget tykkere lag blødt, gulligt kalk. Ovenpå det er der så et 10–15 m tykt lag hård kalksten eller limsten, der er gennemtrukket af tynde flintårer, som deler kalkstensmassen i tykkere eller tyndere lag. Øverst er der så et lag fast ler på nogle få meters tykkelse.

Stevns klint er blade i årtusindernes store historiebog. Slægtled efter slægtled har prøvet at tyde dens sprog, og ved gætning, fantasi og erfaring har man til forskellige tider fundet forskellige tydninger. Nu lar vi stenene tale til os. De fortæller om fjærne,

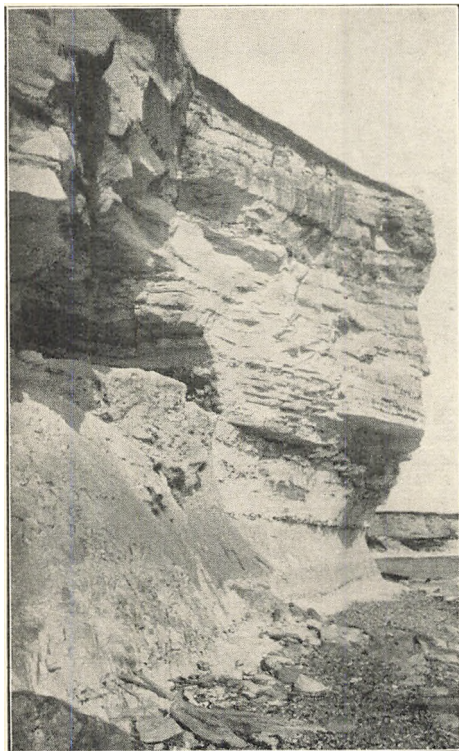

Fot. Johs. Andersens Effl., Storehødinge.

Stevns klint ved Boesdal, Rødvig.

dunkle tider, da Stevns klint ikke var klint, men havbund. I havet levede milliarder av bitte små kalkdyr eller slimdyr, foraminiferer, så små, at de kun vilde kunne skelnes i stærke forstørrelsesglas. Og alligevel havde de om sig en brynje eller et hus, som sneglen har sit. Hver havde sit hus, som det levede i og tog med sig i graven på havets bund. Som årtusinderne gik, lejrede hus på hus sig i dybet og blev til mægtige lag af skrivekridt. Og andre småvæsener, bryzoer eller mosdyr, blev de overvejende i havet. De levede et mere ordnet samfundsliv, byggede i fællesskab deres kalkboliger, som bredte sig ud over havbunden og voksede i højden, og milliardernes værk gennem årtusinder blev til en vældig limstensbygning. Som tiderne skred blev det koldere, og umådelige isbjærg skubbete sig frem nordfra ind over kalkbunden. De kom slæbende med deres last af jord, sten og sand, som de læssede af under mildere årstider og lod blive her, da de omsider trak sig tilbage. Ovenover limstensbygningen lå nu et tag af ler og jord og kampesten. Og alt imens arbejdede de vældige kræfter i jordens indre. Jordskorpen fik en bule her og en fold dær, men bulen blev til bjærg og folden til dalfure på jordoverfladen, og havbund løftedes langsomt op og blev til alpetop eller klint. Så

lå da også en dag Stevns klint der ud mod havet. Bølgerne slikkede den om den bløde kridtfod, der efterhånden vaskedes væk og i stormvejr farvede vandet hvidt langs kysten. Men limstensbygningen nåede de ikke op til. Den var fast og solid. Og alligevel ikke fast nok. For når bølgerne havde slikket tilstrækkelig

Udhæng ved
klintekongens hule.

Fot. Johs. Andersens Eff.,
Storehødinge.

længe på kridtlaget, kom efterhånden limstensbygningen til at hænge som en mægtig blok frit ud i luften. Jo større den blev, des svagere. En skøn dag, oftest en vårdag, gled den ned i havet og brødes i tusinde stykker, som lagde sig til hvile på havets kridtbund.

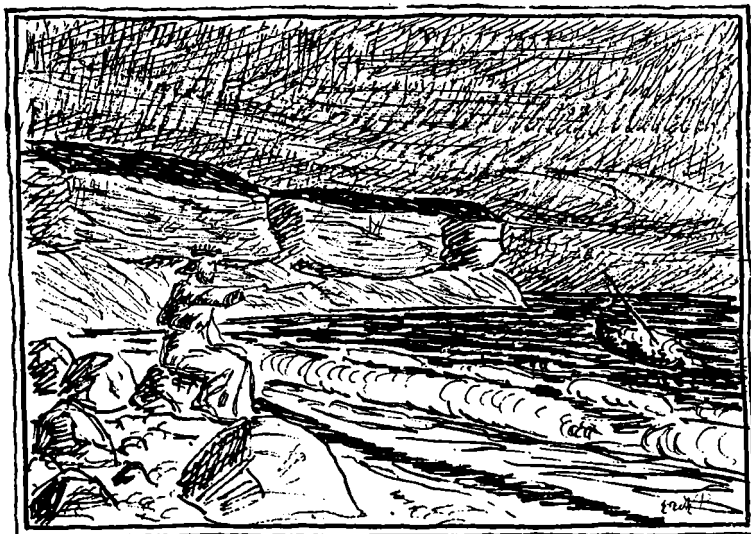
Det er klintens saga, og den kan fortælles på mange andre måder.

Søren Abildgård skildrer både kønt og morsomt, hvordan klinten kan være opstået. Han gir først datidens forklaring på klintens dannelse: »Dersom den ganske grund over alt, saa og det øverste

leer-lag med gruus og flinte-stumper udi er opkastet ved den almindelige store syndflod, saa synes dette øverste leer-stratum med sine afbrudte flinte at kunde være opskyllet og kastet oven paa alt det andet, den tiid da Gud lod det vejr fare over jorden, hvorved syndflodens vande faldt.« Overfor den opfattelse kommer han nu med en anden »maaske endnu rimeligere meening, som anderledes forklarer, hvorledes saavel Stevns som Møens klinte

synes at kunde være frembragte. Det kand da være skeed ved en opløftelse af havets grund formedelst underjordisk vejr eller vind foraarsaget af underjordisk ild, og dette maa uden tvivl have til-draget sig i den almindelige syndflods tiid; thi man har ingen historisk efterretning om nogen anden saadan forstyrrelses time ikke heller om nogen besynderlig og saa særdeles mærkværdig forandring paa jordens overdeel i disse nordlige lande i seenere tider. — — — — Derfor da Gud havde ved vandfloden udført sin retfærdige dom, og det vejr foer over jorden, hvorved syndflodens vande faldt, kand efter Guds almægtige villie og styrelse havets grund paa et og andet sted være opbrudt og opløftet ved under-jordisk vejr, hvorved der er bleven nogle nye huulheder i jordens indvolde til at tage imod det overflødige vand, og de vidtløftig adspredte og forhen nedsiunkne stene eller sprængte klipper saa vel som andet gruus og jord er saaledes igien opkommen af havet tillige med det øvrige land.«

Stevns klint rejser sig mægtigt af havet. Havet borer dybe huler ind i den bløde kridtgrund, og limstenen danner sære og vældige fremspring og udhæng. Er det at undres over, at fantasien tar fat og sagnet spiller om de grå limstensblokke og den fine, hvide kridtvæg, som skråner blidt ned mod stranden og forsvinder ud under havet, hvor den toner frem gennem havfladen som herlige, lysende hvide pletter. Klinten er mere end menneskers værk. Her råder stærkere kræfter. Her boede selve klintekongen, herskeren over Stevns. »Klinte-Kongen paa Møen forenede sig med Klinte-Kongen paa Stevns klint, hvilke begge ihjelslog den sørøver Grap paa Rygen.« Sådan fortæller N. H. Weinwich i 1776 i sine »Historiske Efterretninger om Stevns Herred udi Siælland og derudi forefindende Herregaarde, Kirker, samt den bekiendte Stevns-Klint«. Han kan endogså regne ud, at det må være sket i det 6.—7. århundrede.

Efter den bedrift vokser klintekongens magt. Ialtfald mælder sagnet, at han råder over Stevns klint, Møens klint og Rügen. Når han skal på rejse rundt i sit rige, farer han over havet fra klint til klint i en vogn med fire heste for.

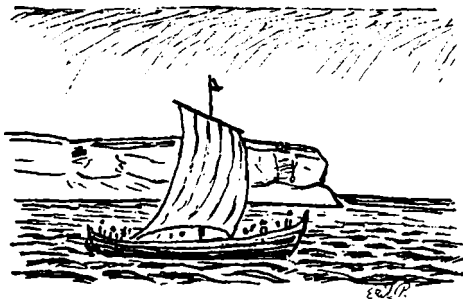
Da rejser bølgerne sig med vælde, havet sortner, og på land

høres tydeligt hestenes vrnsken og fnysen derude. Da kommer mangan skipper i havsnød.

»Men raser stormen, går den vilde søgang,
da sidder han på Stevens hvide klint
som klinte-konge med sit spir i hånden
og ser med lyst, hvorlunde skibe strande.«

Sådan ser han ud i Heibergs »Elverhøj«, og sådan lever han i folketroen gennem århundrederne. Dybt inde i klinten har han sin bolig, klintekongens hule, og så mægtig er han, at ingen anden konge vover at sætte foden på Stevens' grund.

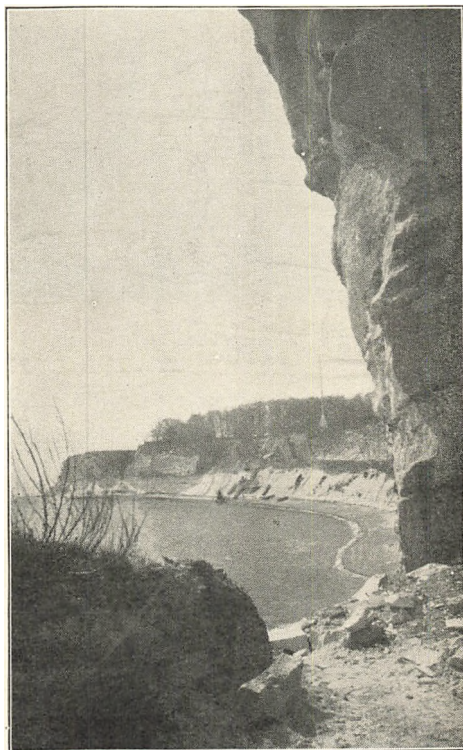
Men havets magt er dog stærkere end klintekongens. I sollyse sommerdage klukker bølgerne listigt om klintekongens hule, i tordnende stormnætter kaster de deres skum ind i den og buldrer mod dens vægge. Og eftersom klintekongens bolig kommer ind under havets magt, mister han sin styrke. Så kan Kristian den fjerde skride over Stevnsåen ind i klintekongens rige, og »Kong Christian V holdt sit indtog i Stevns-herred den 4. Nov. 1685 efter sin norske rejse«, fortæller Weinwich. Klintekongen råder ikke længer ene over sit rige. Vi er inde i den del af klintens historie, hvor der nævnes navne og årstal, hvor sagnet slipper, og virkeligheden toner frem i enkelte glimt.

Saxo fortæller, at kong Niels under kampen mod Knud Lavards bror, hertug Erik, satte vagt ved Sjællands kyster, for at ingen skulde slippe over til Erik i Skåne. Men een af Eriks mænd, Magnus Sakseson, »lod ved nattetide sine svende hejse sig ned ad Stedjum klint i et tov, slap om bord i en båd og stævnede til Skåne«, hvor han den 4. Juni var med i slaget ved Fodevig nord for Skanør, da kong Niels blev slået og hans søn Magnus, Knud Lavards morder, dræbt. Et andet sted fortæller Saxo, at venderne engang »var landede østpå i Sjælland med en usædvanlig stor flåde« og drog hærgende frem mod Roskilde. Men her mødte de kong Svend og måtte flygte for hans hær, og de »havde sådant hastværk med at slippe for danernes sværd, at de i deres kvindagtige skræk styrtede med heste og alt ned ad klinterne ved søen.« Efter et af vendertogene »løb Absalon på hjemvejen ind under Stedjum klint, hvor han lod sanke slyngestene på stranden og ladede sit skib dermed. Dem vilde han bruge til forsvar af den borg, han havde bygget ved den alfare Købmandehavn.« Senere mødtes nu og da danske flåder med de mægtige hansestæders »kogger« eller svenske krigsskibe til en styrkeprøve i farvandet ud for klinten.

Men om Stevns klint står ikke blot »gny af heldedyst«, som Storehedinges digterpræst, Chr. Richardt, sang om i Stevnsangen. Også travl, fredeligt virke har den været vidne til. Sundet herudenfor mellem klinten og den skånske kyst var i slutningen af middelalderen Nordeuropas rigeste fiskeplads. Efter Saxos fortælling var det o. 1200 »så fyldt af sildestimer, at fartøjerne stundom sidder fast og næppe er til at drive frem med årerne, så de behøver hverken garn eller krog, men kan fange fisken med de bare hænder«. Og endnu halvfjerde hundrede år efter fortæller den svenske ærkebisp Olaus Magnus, at silden kunde stå så tæt, at »en tveægget stridsøkse eller hellebard, om man stikker den ned midt i fiskestimen, blir stående oprejst deri«. I over 300 år samledes herude fiskeskuder og handelsskibe fra hele Nord- og Vesteuropa. Da kunde man fra

Fot. Johs. Andersens Efff.,
Storehedinge.

Udsigt mod
lunden.

Stevns klint i høstmånederne tælle skibe i hundredevis, en uhyre vrimmel af master og brogede sejl, tættest og talrigest ovre ved den skånske kyst omkring Skanør og Falsterbo, som i fangstmånederne var svulmende storstæder. Men adskillige skibe har nok også søgt ind til Stevns kysten, siden kong Christian d. 2. i 1514 forordnede »at ingen tyske eller udenlandske måtte besøge ulovlige fiskeleier som ..... Stevns herred for dær at ligge og salte blodige sild«.

Stevns klint og Højerup kirke for skredet.

Fot. Johs. Andersens Effl., Storehedinge.

Desværre har vel nok en mindre fredelig næringsvej blomstret jævnsides med sildefiskeriet. Når høststormene rejste sig, kunde det nok hælde, at skibe kastedes ind mod de farlige rev og grunde ud for klinten, og da var de fortabte. Fra land var der ingen hjælp at vente, hvis man da kan tro Weinwich. Han skriver: »Indbyggerne i de byer, der ligger klinten nærmest, slægte deres brødre, på enten Læssøe, Anholt eller Skagen, temmelig på, og have måske ei uden grund ord for i forrige tider at have været ligeså ubarmhjertige mod strandede og deres vrag og gods som disse«. Muligvis har Christian d. 2. også haft klinteboerne i tanken, da han i 1521 bestemte, at »de som forser sig med plyndring eller skibbrudnes drab og mishandling, de skulle hænges, og det ved strandbredderne. Dærfor skal der oprejses galger omkring ved stranden«.

Heldigvis kan der også mældes andet om beboerne, end at »hver lever kristelig og nærer sig af vrag«. N. H. Weinwich fortæller i sin »Beskrivelse over Stevns-Herred i Tryggevælde Amt i Siælland« 1798, at de bønder hvis »marke støde til klinten« driver »handel med hugne kridtsteene og raae kride, til hvis afhentelse endog et par skibe om året kan undertiden indfinde sig«.

Absalon selv henter ikke blot slyngesten til Købmandehavns

Fot. Johs. Andersens Effl., Storehedinge.

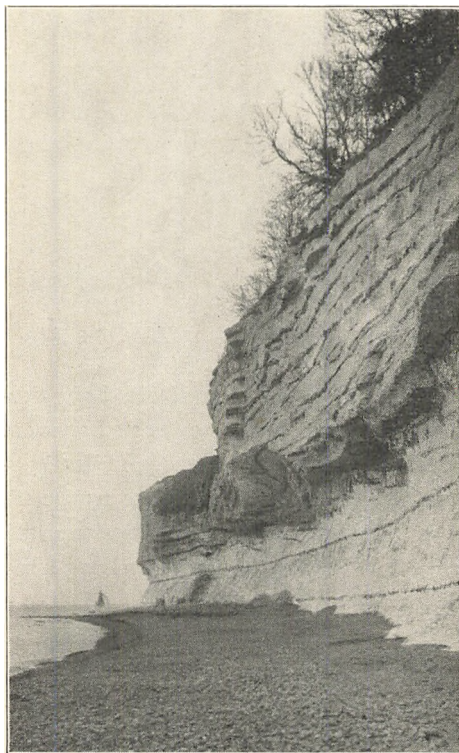
Stenbruddet ved Højerup kirke.

forsvar. Han får også sten herfra til rejsningen af sin borg derinde. Kongens skuder og bondens træge vogne henter ned gennem århundrederne limsten ved Stevns klint. Bryozoernes fælles bygningsværk, som havet og menneskehånd i forening har brudt ned, sammenføjes på ny og genopstår i stolte borge og prægtige templer, i lave landsbykirker og fattige bondehuse. Nyt liv opstår og leves inden for kalkskallernes vægge.

Søren Abildgård skriver, at ved Højesti »faaes den allerbeste krit-art ved Stevens klint og en stor deel af samme føres her til Kiøbenhavn og ligesom Møens klint nyttes til adskillige oeconomiske ting, men det meeste forbruges af malere«. Forøvrigt har man nok indtil den nyere tid ladet havet besørge forarbejdet ved klintens nedbrydning. Abildgård fortæller videre, at ved Højesti er »meget af den underste krit-grund skiult af en hob nedfaldne store stykker af klinten, som gjør nede ved stranden en høj banke af store krit- og flinte-steens udstyrtninger. . . . . Af bemeldte nedfaldne krit-steen skiæres og dannes på stedet bygnings-steene, af hvilke de, som ikke bliver bortført over søen, hidses med et reeb til op på det øverste af klinten for derfra at føres ind i landet.«

Weinwich har ikke meget tilovers for kridtsten som bygge-

materiale. De er »af en blød materie, og ei alle af lige fasthed og godhed, men meget forskellige, de sue ei kalken til sig og følgelig ei binde sig således sammen som de steene, der ere brændte ved ild. . . . . Udvendig i bygningen, skalle de efterhånden af, særdeles de der stå mod solen, og for sundheden ere de, formedelst deres

Udhænget under kirken
for Skredet.)

Fot. Johs. Andersens Eftf.,
Storehødingø.

stedse vedvarende fugtighed skadelige . . . . . Paneel og andet træ kan derfor i disse bygninger ei vare længe, men oprådner snart. . . . . Men til palaier er den endnu mindst passelig . . . . . deels fordi den . . . . . er en til ornamenter uden på en bygning høist udelig steen.«

Ikke desto mindre har denne »høist udelige steen« været det mest brugte byggemateriale i egnen gennem mange århundreder, uden at det tilsyneladende har skadet hverken byggeskik eller sundhedstilstand. Netop stenens blødhed gjorde den særlig an-

vendelig. Den kunde gennemskæres med en sav og var let at til-danne. Og at den var holdbar nok beviser de mange 7—800 år gamle kridtstenskirker den dag i dag.

Næsten alle ældre bygninger i Stevns er opført af kridtsten. Alle Stevns herreds kirker er kridtstenskirker, og de ligger tæt også udenfor herredet især mod vest og nord. Af 50 landsbykirker øst for en linje Præstø—Roskilde—København er de 40 bygget af kridt-

sten. Egnens ældste herreborg, Gjorslev, der er en af landets ejendommeligste hovedgårdsbygninger, er også bygget af kridtsten — ret naturligt, da Stevns klint i mange hundrede år har hørt under den. En mængde andre herregårde, bøndergårde og huse i Østsjælland er også helt eller delvis bygget af kridtsten, og det samme gælder købstadhuse.

Weinwich fortæller, at »efter ildebranden i Kiøbenhavn 1795 fandtes i adskillige bygninger i Badstue-, Compagnie-, Hysken- og Broelæggerstræde kridtsteene af samme størrelse, som de nu leveres ved Stevns-klint, formodentlig vare disse herfra«.

Lige indtil den nyere tid har man antagelig, som Abildgård skriver, taget kridtstenene fra de nedfaldne blokke. For klinten betød det, at man stadig fjærnede de nedstyrtninger, som skulde ha dannet værn mod havet. Senere nøjedes man ikke med det,

der var faldet ned, men tog fat på at skære sten ud af den faste limstensblok i selve klinten. I begyndelsen af forrige århundrede skal der endog ha været anlagt en savmølle »dreven ved heste« for at skære »kridt-blokke af forskellige dimensioner«. I de sidste 2—3 slægtled har der været arbejdet ved stenbrud forskellige steder, og kridtsten i hundredtusindvis er skåret ud af klinten.

Menneskene gir havet en håndsækning ved klintens nedbryd-

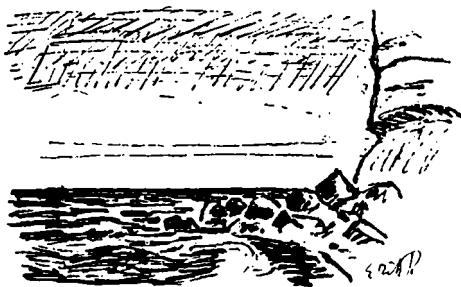

Fot. Johs. Andersens Effl.,
Storehedinge.

Efter skredet
den 16. Marts 1928.

ning. Klinten skal gøre nytte, ikke blot gi sten til menneskers huse, men brød til menneskemunde. Samtidig med at det ene læs kridtsten efter det andet ruller ind ad landet til, føres skibsladninger af kridt»klodser« til København for at bruges til sodafabrikation. Flittige hænder samler flintesten op af stranden og sælger dem til gode priser til porcellænsfabrikkerne. Og kystens skippere lægger sig med deres både ud for klinten og fisker kampesten op fra havbunden. Fra klintens strand føres de nordpå, hvor de bruges ved bygning af forter, bl. a. »Lynetten« og »Middelgrundsfortet«. Men også på anden måde bruges de til sikring af hovedstad og land. De sænkes ned som bølgebrydere ved indløbet til Københavns havn eller bruges ved bygning af Københavns frihavn.

Men Stevns klint mister *sin* bølgebryder. Forstranden blir smallere og smallere, og bølgerne skyller op over kridtfoden. Oppe på klinten står kirken bygget af klintens sten. Nærmere og nærmere kommer havet. Salmesangen i kirken forstummer, men havets sang toner under kirkens mure.

Højerup kirke er vokset op af Stevns klint. Klintens sten er løst ud af deres tusindårige leje og løftet op til mur i huset til Guds ære. Hvornår og hvordan mælder historien ikke. Men lister sagnene om i klintens revner og grotter, så svøber de sig om kirkens lave mure og hvisker dæmpet om længst forgangne tider. Lad os lytte til dem og høre, hvad de fortæller.

Kong Gorm og Thyra Danebod havde en datter, som hed Dina, og hun var gift med en høvding, der hed Stevn. De boede på Stevns klint, og herfra drog han ud over havene på vikingefærd til fjærne lande. Stevn troede på folkets gamle guder og havde deres billeder stående langs klinten. Men Dina havde hørt om den store Gud, som havde skabt himmel og jord, alle stjærner og alt liv, og som kan løse os ud af al jordens pine og dødens gru og åbne vej for os til evighedens lande, hvor der ikke er sorg eller gråd eller smærte. Mens Stevn foer på vide togter, tog hun imod kristendommen, og siden bar hun altid på brystet et kors med billede af frelseren, Jesus Kristus den korsfæstede. Og på klintens rand byggede hun et kapel til hans ære.

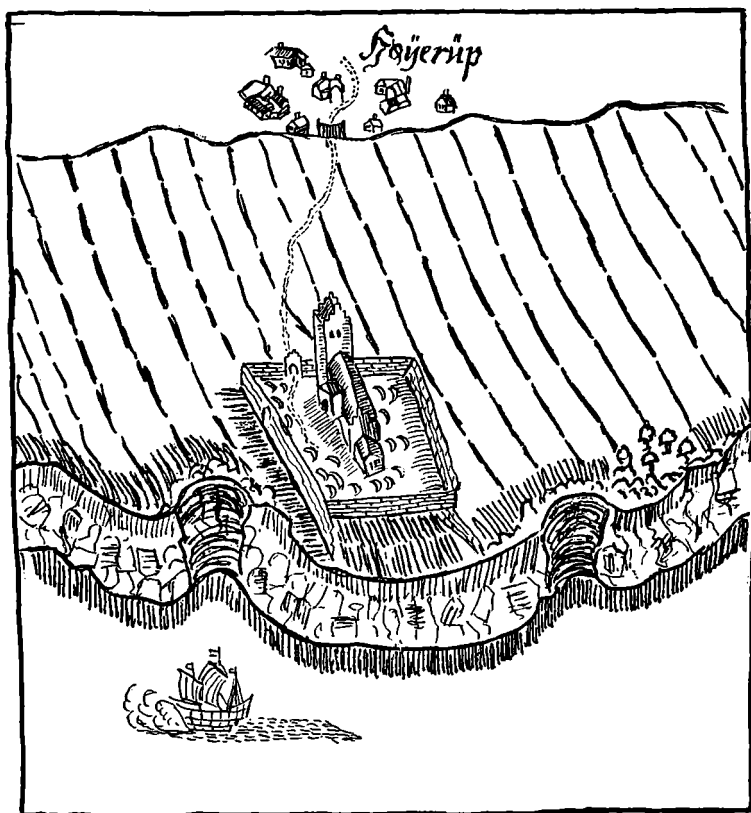
Engang da hendes husbond vendte hjem fra langeledsfærd, talte hun med ham om den nye gud, som hun havde givet sin tro. Men da blev Stevn rasende, greb guldkorset, hun bar, kastede det ud i havet og svor ved sine fædres guder, at såvist som han aldrig mere fik dette kors at se, så vist vilde han ikke ha noget at gøre med Dinas Gud.

Siden drog Stevn igen på vikingefærd, men da han atter styrede hjem, rejste stormen sig, og han kom i havsnød ud for klinten. Men da han lå i bølgerne og stred for livet, skyllede en planke hen imod ham, og på planken glimtede Dinas guldkors. Da forstod han, at den Gud, hun troede på, også var ham god, og han gav det løfte, at hvis han blev reddet, vilde han rejse et tempel til Guds ære.

Samme nat lå Dina på knæ inde i sit lille kapel og bad for sin husbond, og alle som var i nød på havet. Men stormen væltede det lille kapel, og den blæste også alle Stevns gudebilleder i havet.

Men planken bar Stevn frelst ind på stranden ved klintens fod. Og til tak for hans underfulde redning byggede da Stevn og Dina øverst på klintens top en kirke, som blev indviet til Sankt Clemens, de søfarendes helgen.

Stevns klint og Højerup kirke.

Efter Resens atlas.

Sagnene om Højerup kirkes oprindelse har alle den samme kærne: den er bygget af en skipper til tak for redning i havsnød. Der er intet i vejen for, at dette fælles træk kan rumme sandheden om bygningen af den første Højerup kirke. Arkitekt V. Koch skriver sådan i »Arkitekten« for 1. Oktober 1896: »Det ligger da nær at antage, at kirken fra først af kun har bestået af det nuværende kor . . . . . at det med andre ord kun har været et lille kapel, sandsynligvis et votivkapel [d. v. s. et kapel opført efter et givet løfte] viet til St. Clemens, de søfarendes helgen og beskytter.« Et forgyldt billede af denne helgen med ankeret har tidligere stået i kirken.

Det lille kor, som nu er styrtet i havet, kan altså ha været den

Højerup kirke.

Fot. Johs. Andersens Eff., Storehedinge.

oprindelige kirke, men hvornår det er opført, ved vi ikke. Senere føjes så kirkeskibet til. At det er bygget på et andet tidspunkt har vi fået godtgjort nu ved skredet, da det viste sig, at de to dele af kirken kun var bygget løst sammen. Dærfør kunde koret synke i dybet uden at der skete synderlig brud på den gavlf af langskibet, som stødte op til det. Men om kirkeskibet finder vi også andre oplysninger i historien. På en kobbertavle, der i sin tid hang i kirken, stod følgende indskrift på latin:

»Da Valdemar den 4. regerede og med stor hæder havde overvundet holstenernes stærke hær og fanget grev Nicolaus i Fyn, blev denne kirke på Stevns klints yderste rand af Henrik Gertsen, biskop i Roskilde, indviet til Sanct Johannes Døberen og Sanct Clemens Martyr i det Herrens år 1358 den 11. September.«

Valdemar den 4. er ham, som bærer tilnavnet Atterdag, og med sejren på Fyn menes sikkert slaget ved Gamborg den 11. November 1357, hvor de holstenske grever led et stort nederlag, og grev Gerts søn Adolf — ikke Nicolaus eller Klaus — blev fanget. Henrik Gertsen var den mægtige Roskildebisp, der nogle år i forvejen, den 21. November 1350, havde overdraget Roskildebispens ejendom, København, til Valdemar, som tak fordi han havde frelst riget

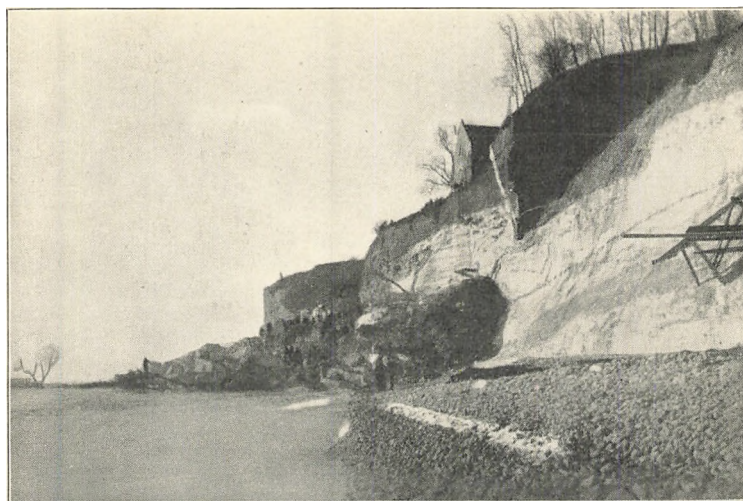
Fot. Johs. Andersens Efflf., Storehødinge.

Kirkens indre før skredet.

ud af fjendens vold. Rimeligvis har Roskildebispens allerede den gang ejet Gjorslev, hvortil Højerup kirke hørte, så bispens altså i 1358 har indviet sin egen kirke. Nogle årtier efter blev Peder Jensen Lodehat bisp i Roskilde og dronning Margrethes kansler. Han byggede Gjorslev og har altså også ejet Højerup kirke.

Men den kirke, som blev indviet i 1358, har ikke været en ny kirke men blot en ny kirkebygning, en udvidelse af den kirke, som allerede var der, eller måske en stenkirke i stedet for en trækirke. Rimeligst er det vel at anta, at det lille kor dengang er bleven udvidet med kirkeskibet.

Et par århundreder senere — efter reformationen — blev der igen forandret og fornyet ved kirken her som ved de fleste andre kirker. Den ejendommelige, smukt udskårne dør fra våbenhuset ind til kirken er fra 1557. Og to år efter, i 1559, blev der opsat et nyt alter. Samtidig med eller måske allerede før er vel så de gamle kalkmalerier, som nu avdækkes, blevet hvidtet over. Reformationens kalkekost slettede desværre adskilligt ud af kønt og godt i vore gamle kirkehuse, og i stedet for kom der ofte en underlig blanding af frodig renæssance og tør hverdagslighed. Altertavler, prædikestole og de hvidtede vægge i vore kirker fortæller lidt derom.

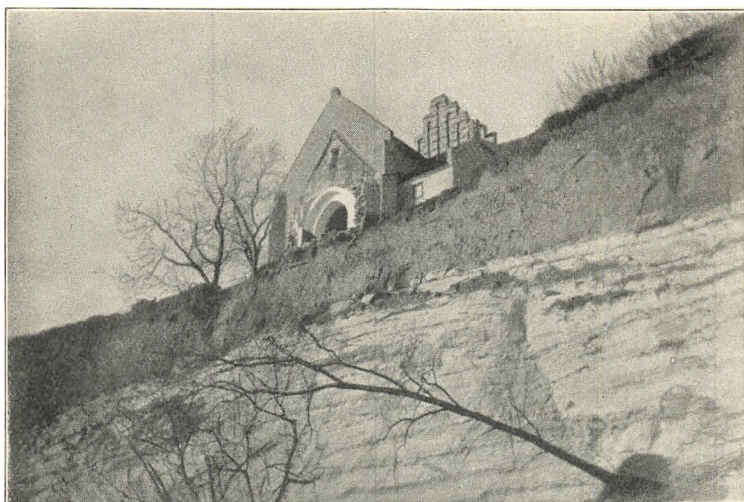
Klinten og kirken den 16. Marts 1928.

Fot. Johs. Andersens Eff., Storehødinge.

Højerup kirke fik iøvrigt også en ny prædikestol i 1605, »da Ditlev Holch var høvedsmand på Tryggevælde«. Han har forresten sørget for adskillige prædikestole og altertavler til kirkerne i Stevns, og han har ikke glemt at få sit eget navn malet på dem. Nogle år efter fik Højerup kirke en ny klokke i 1635 og små hundrede år senere, i 1723, endnu en klokke.

Iøvrigt fortæller Weinwich, at »tordenen slog ned her i kirken ved prædikestolen 1704 og foer ud igien af kirkedøren«. Dærved blev et af felterne med en udskåren hånd ødelagt. I stedet blev der malet en hånd i feltet og rundt om den skrevet: 1704 er dette stykke af torden udslagen.

Men lynildens hærgninger blev ikke de værste. Der var andre og alvorligere farer for den lille]kønne kirke. Indskriften på den før nævnte tavle siger, at Højerup kirke i 1357 stod på Stevns klints yderste rand. Selv om det nu ikke skal tages altfor bogstaveligt, så har kirken jo ialtfald fra sin oprindelse skullet tjæne som sømærke for skibe og har næppe nogensinde ligget ret langt fra den stejle skrænt. Det er ikke sandsynligt, at klinten har været mere udsat for havets grådighed og menneskers nedbrydning i ældre tider end i de sidste par hundrede år. Snarere mindre.

Fot. Johs. Andersens Eftf., Storehedinge.

Klinten og kirken den 16. Marts 1928.

Regner vi så efter de skred, som vi kender noget til, kan det første lille votivkapel næppe ha ligget mere end 100 meter fra klintens rand. Også nu vilde vi være trygge ved at lægge en kirke blot så langt et stykke borte. Da kirkeskibet blev opført i 1357 var naturligvis afstanden noget kortere, men så langsomt er det gået med havets æden bort af klinten, at man uden frygt byggede til kapellet og vel næppe har ment, at havets nærhed betød nogen fare. Når man tænker på, at der gik op imod 600 år, inden havet nåede kirken, kan man ikke beskyldte dens bygmestre for ubetænksomhed. Hvor mange af vore nye kirker er rejst med et så langt åremål for øje.

Men arbejdede havet end langsomt, og er menneskeværk end kun småt, så blev dog den bræmme, som skilte kirken fra klintens rand mindre og mindre. I 1767 skred et stort stykke af klinten lige ud for kirken og tog en del af kirkegården med sig. Muligvis var allerede tidligere noget af kirkegården styrtet i havet. Resens tegning — fra slutningen af det 17. århundrede — tyder på det, men sikkert er det ikke. De gamle kirkegårde var ikke store i udstrækning og Højerup sogn havde endnu for halvandet hundrede år siden ikke halvandet hundrede indbyggere. Men selv om klintens

Højerup kirke med støttemuren.

Fot. Johs. Andersens Eff., Storehedinge.

kant ved tidligere skred er nået inden for kirkegården, følte skredet i 1767 som en frygtelig begivenhed, nætop fordi et stort stykke kirkegård forsvandt i dybet. Rimeligvis er det først efter den tid, at Højerup for alvor blir kendt ud over landet. Sagnene får nyt liv og går fra mund til mund, og billedet af den lille gamle kirke på klinten højt over det grumme hav præges ind i folkesindet.

»Men kirkegården svinder
bestandig mer og mer for havets vælde.
De lange knokler af begravne døde
for lyset vise sig på klippesiden,
og mangen arm, så bleg som fjældets kridt,
med visne fingre peger over søen.«

Sådan fortæller Karen i »Elverhøj«. Højerup kirke rykker også ind i digtningen. Chr. Richardt, som en tid var præst i Storehedinge og senere i Vemmetofte, synger om både klinten og kirken i Stevns-sangen: »Du som så højt dig bryster — som Sjællands fremmerstævn«. Og en anden Storehedingepræst C. H. Visby dvæler i et lille kønt digt ved den gamle kirke ude på klinten:

Fot. Johs. Andersens Effl., Storhedinge.

Højerup kirke med støttemuren.

»Der står et hus på Sjællands bred,
bygget nær klinten den hvide,
hver nytårsnat et hanefjed
fra dybet monne den skride.
På klippens rand er kirken lagt,
stormene kommer med vælde,
mod grunden brydes havets magt,
og kan den dog ikke fælde.

Det hus, det hører Herren til,
salmesang lyder derinde,
hvad hans er, selv han skærme vil
mod hav og brusende vinde.
Ud over dybet alteret står,
holdt af usynlige hænder.«

— — —

I 1859, da det digt blev skrevet, var havet vel endnu ikke nået ind under alteret. Men klinten udhuledes mere og mere. Større og større blev limstensblokken som ragede ud fra klinten, underlig betagende at se. Men ingen syntes at tænke på at gøre noget for at redde kirken. Tværtimod. I det 19. århundrede arbejdedes som

Højerup kirke.

Fot. Johs. Andersens Eff., Storehedinge.

nævnt endnu rastløsere end før på at fjærne rullesten fra forstranden, save limsten ud og bortføre kridt«klodser«. I 1776 kunde Weinwich se, at kirken vilde »undermineres af søen tid efter anden«. Han taler om, at den »trues med undergang, da den for nærværende tid neppe er 16 alen fra klintens yderste kant, og i fald at der skeer mange så skrækkelige udfald af klinten, som 1767 skeede, kan vi være denne begivenhed meget nær . . . . . Bønderne her i egnen påståe dog, at kirken flytter sig år efter år noget indad på landet, omendskjøndt de tydelig kan see det modsatte«. Men 120 år efter, i 1896, slutter arkitekt V. Koch en meget smuk artikel om Højerup kirke sådan: »Dette vel det eneste kirkehus i Danmark, som er bygget på en klippe, vil nok blive stående i vor tid og længer endda, selvom »vejrene blæse og vandfloderne komme«.«

Først helt op mod vor egen tid begyndte man for alvor at overveje, hvad der kunde gøres for at redde kirken og bevare klinten. Kystfredningsloven forbød at fjærne rullesten fra stranden. Kgl. bygningsinspektør, arkitekt M. Borch foreslog i 1905 at lægge store cementblokke op over kridtlaget under limstensblokken, så havet ikke kunde vaske det bort. Samme efterår blev der nedsat

Fot. Johs. Andersens Effl., Storehødinge.

Kirkens indre efter skredet.

en kommission af jordbundskyndige til at undersøge sikrings-spørgsmålet. Den kom til det resultat, »at en nedstyrtning vilde ske efter en omtrent lodret eller endog overhængende brudflade og således ikke direkte berøre kirken«. Altså blev der intet gjort hverken dengang eller senere, selv om kommissionen »tilrådede og foreslog forskellige beskyttelsesarbejder«.

Fem år efter, i 1910, indsendte vandinspektoratet til kultusministeriet et forslag om at bygge høfder ud for klinten. Der skulde bygges ialt 5, een på 30 meters bredde i midten og 2 mindre på hver side. Samtidig skulde kridtlaget under den overhængende limstensklint udfor kirken dækkes med jærnbeton, og den yderste kirkegårdsмур skulde flyttes nærmere ind, så den kun stod $1\frac{1}{2}$ alen fra korgavlen.

Heller ikke dengang kom man længere end til forslag. Kirken blev overladt til sin skæbne. Allerede i 1905 havde man ophørt at bruge den til gudstjenester, men havde igen taget den i brug. Efter et skred i 1910 nær kirken blev den lukket, og 3 år efter var den nye kirke færdig til brug.

Kampen mod havet var opgivet, inden den nogensinde blev

begyndt. Forladt af mennesker stod den gamle kirke derude på klintens rand, tålmodig og tavs på den grund, som den havde hvilet på i århundreder, mens slægtled efter slægtled havde lagt sig til hvile ved dens fod. Længere og længere ind under klinten, kirkens grundvold, nåede havet. Når vi stod nede på stranden og

Den gamle
kirke­dør.

Fot. Johs. Andersens Eff.,
Storshedinge.

så den lille kirke øverst oppe på den vældige, underhulede limstens­blok, blev vi uvil­kårlig stille: år­hundredernes værk var ved at fuld­byrdes.

Endnu en sidste hastig plan om at frelse kirken: på hjul skulde den rulles bort fra klintens rand. Så standsedes pludselig alle planer. En tidlig morgen, da vårens safter var begyndt at stige i ranker og skud og livet at vågne efter vinternat­ tens dvale, gled klinten med kirkens gamle kor ned i det hav, hvoraf de voksede op for år­ tusinder siden.

» **G**ud har skabt havet, men mennesker bygger stranden,« siger hollænderne. Den sandhed har vi først for alvor taget lære af, efter at ulykken er sket. Hvad årtiers tankeløshed og sendrægtighed har forsømt, er nu bleven gjort i løbet af nogle få måneder. Straks efter skredet tog man fat på at underbygge og istandsætte den del af kirken, som var bleven stående. Under ingeniør N. Chr. Schouboes og arkitekt Otto Langballes kyndige ledelse

rejstes i sommeren 1928 støttemuren under kirken, og den åbne korbue blev lukket. Under arbejdet med kirkens istandsættelse opdagedes de kalkmalerier, som nationalmuseet nu avdækker.

Så er da endelig Højerup kirke sikret. Nu står kirkeskibet deroppe på klinten. Dets stævn går i ett med klintens væg. Men ved klintens fod ligger det gamle kor. Det er med til at danne værn for kirken deroppe i tiderne, som kommer.

